

DPRS - Društvo za preučevanje rib Slovenije
Polanškova ulica 24
1231 Ljubljana-Črnuče
e-mail: dprslovenije@gmail.com
spletna stran: <http://www.dprs.si/sl>
davčna št.: 42965080
poslovni račun: SI56 6100-0001-0560-931, Delavska hranilnica

Številka zadeve: DPRS-2018-045-O-2
Datum: 29. 11. 2018

Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska cesta 48
1000 Ljubljana
Poslano na: gp.mop@gov.si

Zadeva: Pripombe in predlogi na Osnutek Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot.

Spoštovani,

DPRS v roku (29. 11. 2018) posredujemo pripombo/ predlog na Osnutek Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot na podlagi objave na spletni strani MOP, dne 29. 10. 2018: http://www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/8569/.

Zahtevamo, da se razširi območje obstoječe naravne vrednote in območje Natura 2000 Kožbana (SI3000125) na celotno porečje Kožbanjščka in Reke do italijanske meje, ter se ju razglasi za zoološko naravno vrednoto državnega pomena, zaradi primorske podusti.

Obrazložitev zahteve za razširitev območja naravne vrednote Kožbana in razglasitev območja Natura 2000:

Primorska podust (*Protochondrostoma genei*) je v Sloveniji kritično ogrožena vrsta, ki je do leta 2003 veljala celo za izumrlo ribjo vrsto. Novejše raziskave so razkrile, da se je, v Jadranskem povodju nekdanja številčna vrsta, do danes uspela ohraniti (v pogojno viabilnem številu) le v dveh majhnih vodotokih v Goriških Brdih in sicer v reki Reki in njenem pritoku Kožbanjščku. Njen obstoj v omenjenih vodotokih pa danes visi na nitki po zaslugi regulacijskih del, ki so bila izvedena v letih 2017 in 2018 in so planirana tudi za leto 2019. Regulacijska dela se izvajajo na ustaljen način, ki ima za posledico popolno degradacijo habitata primorske podusti, saj zajemajo 100-odstotno odstranjevanje obvodne lesne vegetacije, utrjevanje brežin z lomljeno kamnino in ravnanje dna rečne struge, kar neizogibno privede do uničenja osnovnih habitatnih struktur in poletne presušitve omenjenih vodotokov. Dodatno težavo predstavlja še širjenje kmetijskih površin, zlasti vinogradov, ki nemalokrat segajo prav do vodotokov, brez predpisanih zelenih pasov (obvodne vegetacije). Seštevek vseh opisanih negativnih vplivov pa možnosti za preživetje te kritično ogrožene ribje vrste potiska proti vrednosti nič. Na podlagi terenskega ogleda pri DPRS tako zgroženi ugotavljamo, da je obstoj primorske podusti v Sloveniji postavljen pod velik vprašaj.

Naravovarstveni statusi primorske podusti:

1. Uvrščena je na **rdeči seznam Republike Slovenije v kategorijo EX, izumrla vrsta**, to je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, ki so bile na območju Republike Slovenije dokazano navzoče v naravnih populacijah in so v preteklosti gotovo izumrle oziroma so bile iztrebljene na celotnem območju Republike Slovenije. Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10).

2. **Zavarovana** je z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14 in 64/16). Uvrščena je na Prilogo 1 – **Seznam živalskih vrst, katerih živali so zavarovane** in na Prilogo 2 – **Seznam živalskih vrst, katerih habitate se varuje**.
3. Varuje pa jo tudi evropska zakonodaja in sicer je **uvrščena na Prilogo II Habitatne direktive**, kar pomeni, da je država članica bila dolžna za to vrsto razglasiti območja Natura 2000.

Zaradi alarmantnega stanja te vrste v Sloveniji so se v bližnji preteklosti že oglasili tudi nekateri strokovnjaki. Na uničevanje habitata primorske podusti sta leta 2016 opozorila Matija Radovanovič in dr. Metka Povž v članku z naslovom *Kožbanjšček in njegove ribe včeraj, danes, jutri* (Ribič, 7-8/2016, str. 205-207). Decembra 2017 je Marijan Govedič iz Centra za kartografijo favne in flore, posredoval na ministrstvo za okolje in prostor (MOP) *Predlog za začasno zavarovanje Reke in Kožbanjščka* po 50. členu Zakona o ohranjanju narave. Državni organi se na ta pisanja strokovnjakov niso odzvali.

DPRS smo oktobra letos opravili terenski ogled Reke in Kožbanjščka z italijanskim ihtiologom Egueniom Miottijem, ki spremlja primorsko podust v teh dveh vodotokih že 30 let. Opozoril je na močan upad te vrste po izvedbi regulacijskih del, dodatno je opozoril, da v omenjenih vodotokih živijo tudi druge ogrožene vrste rib, med drugim primorski globoček.

Po Zakonu o ohranjanju narave - ZON (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18), 14. člen, je (1) **Rastlinsko ali živalsko vrsto je prepovedano iztrebiti.** (2) **Zniževati število rastlin ali živali posameznih populacij, ožati njihove habitate ali slabšati njihove življenjske razmere do take mere, da je vrsta ogrožena, je prepovedano.** Ker vrsti v Sloveniji grozi izumrtje, pozivamo državne organe k ukrepanju, v kar jih zavezuje zakonodaja.

Merila vrednotenja za določitev naravne vrenote:

ZON v 4. členu določa: »(2) Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava.«. V publikaciji Sistem varstva narave v Sloveniji je zapisano: »Del narave se prepozna za naravno vrednoto, če njegove lastnosti ali pomen zadostijo vsaj enemu od meril vrednotenja. Naravne vrednote se v naravi prepoznajo z upoštevanjem naslednjih meril vrednotenja: – izjemnost – tipičnost, – kompleksna povezanost, – ohranjenost, – **redkost**, – **ekosistemska pomembnost**, – **znanstveno-raziskovalna pomembnost**, – pričevalna pomembnost.«...»REDKOST¹ (5.0): Del narave vsebuje redke naravne oblike ali naravne pojave; v primeru, ko je na določenem območju evidentiranih do pet delov narave z enakimi oziroma primerljivimi lastnostmi, gre za **absolutno redkost pojavljanja** (5.1); v primeru, ko se deli narave pojavljajo posamezno zunaj območja, kjer so deli z enakimi ali primerljivimi lastnostmi pogosti, gre za relativno redkost pojavljanja (5.2).« **V primeru primorske podusti gre za absolutno redkost, saj sta vodotoka Kožbanjšček in Reka danes edini znani lokaciji pojavljanja primorske podusti v Sloveniji.**

»Del narave se opredeli za naravno vrednoto (ekosistemska, botanično ali **zoološko**), če hkrati zadosti merilu **ekosistemska pomembnost** in **znanstveno-raziskovalna** ali pričevalna pomembnost. EKOSISTEMSKA POMEMBNOST (6.0): Del narave je pomemben z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti; to je del narave, ki ima lastnosti ekološko pomembnega območja (vsebuje reprezentativne, redke, obsežno razširjene ali dobro ohranjene habitatne tipe ter ohranjene, zaradi **velikosti populacije ali drugače pomembne habitate ogroženih, endemičnih in mednarodno varovanih vrst**) (6.1), ali ima **lastnosti genske banke** rastlinskih in živalskih vrst v naravi (6.2).«, Sistem varstva narave v Sloveniji.

---

¹ Sistem varstva narave v Sloveniji, MOP, 2006:

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/sistem_varstva.pdf

Vodotoka Kožbanjšček in Reka sta danes edina znana habitata pojavljanja močno ogrožene primorske podusti. Poleg tega je primorska podust jadranski endemit in tudi mednarodno varovana vrsta, za katero je Slovenija še dolžna razglasiti najboljša območja njenega pojavljanja v Sloveniji za območja Natura 2000 (glej spodaj poglavje: Slovenija je dolžna razglasiti še območje Natura 2000 za primorsko podust – biogeografski seminar).

»ZNANSTVENO-RAZISKOVALNA POMEMBOST (7.0): Del narave je pomemben kot znanstveni dokaz; to je npr. naravna oblika, naravni pojav ali proces, na podlagi katerega je nastala znanstvena teorija ali je bila naravna oblika, pojav ali proces znanstveno poimenovan, ter klasično, tipsko nahajališče vrst, klasično nahajališče mineralov in fosilov (7.1), **ali je zaradi svoje nazornosti in neraziskanosti pomemben za temeljno znanstveno-raziskovalno delo v prihodnje** (7.2).«, Sistem varstva narave v Sloveniji.

Območje je izjemno pomembno iz znanstveno-raziskovalnega vidika, saj sta Kožbanjšček in Reka danes edini znani območji pojavljanja primorske podusti. Leta 2014 je dr. Aleš Snoj izvedel genetsko raziskavo, v kateri je bil uporabljen osnovni test za zanesljivo ločevanje primorske podusti od donavske podusti, temelječ na mtDNA, vendar pa še niso bile izvedene raziskave za prepoznavanje specifičnih populacij primorske podusti oz. za ugotavljanje adaptivnosti populacije na specifično okolje, za kar so potrebni bolj kompleksni testi na ravni jedrne DNA. ZON v 2. členu določa, da je (1) Biotska raznovrstnost je raznovrstnost živih organizmov. (2) Raznovrstnost živih organizmov vključuje **raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost ter raznovrstnost ekosistemov.** (3) Biotska raznovrstnost se v naravi ohranja z ohranjanjem naravnega ravnovesja.

»ZOOLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave, – ki je ekosistemsko in znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben z vidika življenjskega prostora živali prostoživečih vrst in se v naravi lahko pojavlja kot habitat ali del habitata ogroženih, redkih, endemičnih ali reliktnih vrst živali ali tipsko nahajališče.«, Sistem varstva narave v Sloveniji. **Primorska podust je ogrožena, redka in endemična vrsta, katere habitat je močno ogrožen in s tem njen obstoj. Območji Kožbanjščka in Reke sta danes edini znani območji pojavljanja te vrste v Sloveniji. Zakonodaja določa varovanje vrste in njenega habitata. Slovenija je za primorsko podust dolžna še razglasiti območja Natura 2000 in sicer najboljša območja pojavljanja te vrste. Poleg tega je tudi izjemno pomembna iz znanstveno raziskovalnega vidika, saj je njena genetika še neraziskana.**

Naravna vrednota državnega pomena:

»Po pomenu se naravne vrednote razvrščajo na naravne vrednote državnega in lokalnega pomena. Naravne vrednote državnega pomena so tiste, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen in tiste, za katere je zaradi procesnih razlogov s predpisi tako določeno. Naravne vrednote državnega pomena so:

- reprezentativno izjemne, tipične, kompleksno povezane, ohranjene ali ekosistemsko, znanstvenoraziskovalno ali pričevalno pomembne naravne vrednote, to pomeni, da sodijo med največ 1/3 tistih naravnih vrednot, ki imajo najbolj izražene lastnosti, glede na vse zbrane, med seboj primerljive naravne vrednote z območja vse države;*
- redke naravne vrednote, to pomeni, da je na območju vse države prisotnih največ deset naravnih vrednot s primerljivimi lastnostmi;*
- naravne vrednote, ki so sestavni del kompleksne državno pomembne naravne vrednote, • mednarodno pomembne naravne vrednote, to pomeni, da imajo status na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb, sporazumov ali drugih dogovorov oziroma je njihov mednarodni pomen ugotovljen na podlagi meril mednarodnih organizacij, katerih članica je Republika Slovenija.«, Sistem varstva narave v Sloveniji.

Območje Kožbanjščka in Reke se razglasi za zoološko naravno vrednoto državnega pomena, sa je to danes edino znano območje pojavljanja vrste primorske podusti.

Slovenija je dolžna razglasiti še območje Natura 2000 za primorsko podust – biogeografski seminar

Na biogeografskem seminarju leta 2014 so bili sprejeti zaključki, med drugim tudi za primorsko podust, ki je dobila status SR (Scientific Reserve) za Kožbanjšček², kar je bil tudi zaključek biogeografskega seminarja že leta 2006³. SR pomeni, da so potrebne raziskave za identifikacijo najboljšega območja za to vrsto. **Kožbanjšček in Reka predstavljata najboljše in trenutno edino znano območje te vrste v Sloveniji, kar so potrdili tudi strokovnjaki za ribe. Torej se območje razglasi tudi za območje Natura 2000 za ohranjanje ugodnega stanja primorske podusti.**

Slika 1: Kožbana, Natura 2000 – zeleni poligon z rumenimi črtami. Območje Natura 2000o Kožbana se poveča na celotni vodotok Kožbanjščka in reke Reke. Vir: Naravovarstveni atlas, 26. 11. 2018

² Zaključki biogeografskega seminarja, 2014:

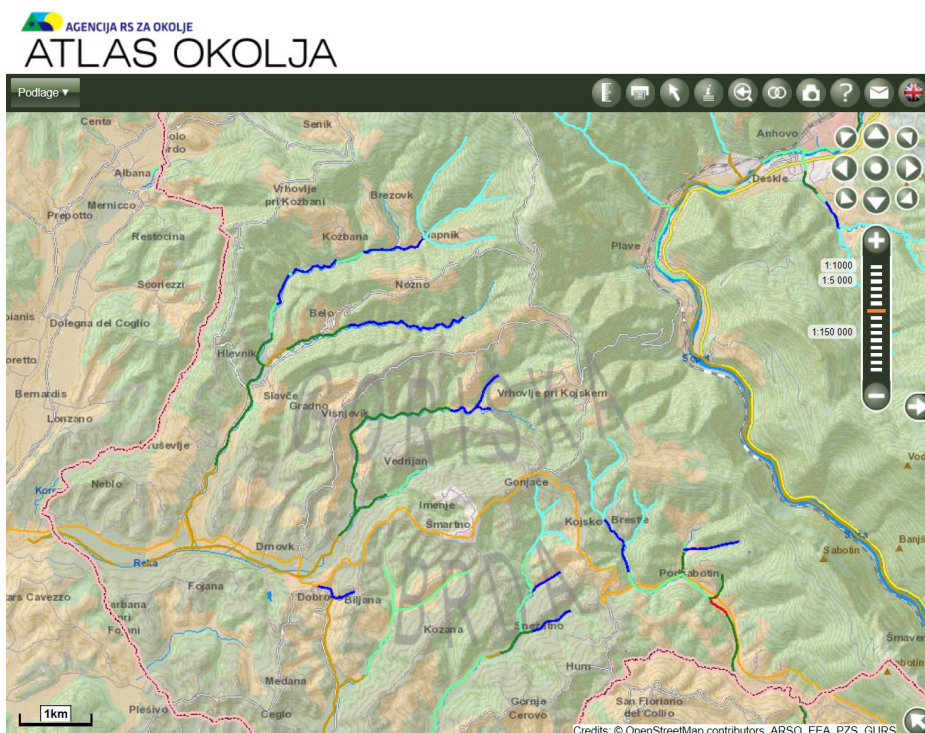
http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/novice/SI_conclusions_2014.pdf

³ Zaključki biogeografskega seminarja, 2006:

http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/celinski_biogeografski_seminar.pdf

Slika 2: Geomorfološka, hidrološka in zoološka naravna vrednota državnega pomena Del porečja Kožbanjščka, desnega pritoka Reke v Goriških Brdih (ID 3404) označeno z rdečim poligonom in rumenimi črtami. Območje naravne vrednote se poveča na celotni vodotok Kožbanjščka in Reke do italijanske meje. Vir: Atlas okolja, 26. 11. 2018.

Slika 3: Celotni vodotok Kožbanjščka in reke Reke do italijanske meje se razglasi za zoološko naravno vrednoto državnega pomena in območje Natura 2000 za primorsko podust. Vir: Okoljevarstveni atlas, 26. 11. 2018

Zahtevamo, da se razširi območje obstoječe naravne vrednote in območje Natura 2000 Kožbana (SI3000125) na celotno porečje Kožbanjščka in Reke do italijanske meje, ter se ju razglasi za zoološko naravno vrednoto državnega pomena, zaradi primorske podusti.

Podpisani:

Marko Zupančič, univ. dipl. inž. agr., član DPRS

Eugenio Miotti, italijanski ihtiolog, dolgoletni poznavalec Reke in Kožbanjščka

Andreja Slameršek, prof. kem. in biol., članica DPRS

Dr. Metka Povž, ihtiologinja, Zavod Umbra

Dr. Aleš Snoj, znanstveni svetnik, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani

Mag. Suzana Šumer, univ. dipl. biol., ihtiologinja

Damjan Vinko, univ. dipl. biol., prof. biol., predstavnik NVO s področja biotske raznovrstnosti v Svetu ministra MOP

Lep pozdrav!

Andreja Slameršek, predsednica

Poslujemo brez žiga.